

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LƯƠNG VĂN THÀNH

TỔ CHỨC TỰ SỰ TRONG TRUYỆN NGẮN
CỦA ĐỖ BÍCH THUY

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

THÁI NGUYÊN, NĂM 2012

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

LƯƠNG VĂN THÀNH

**TỔ CHỨC TỰ SỰ TRONG TRUYỆN NGẮN
CỦA ĐỒ BÍCH THUY**

**CHUYÊN NGÀNH: VĂN HỌC VIỆT NAM
MÃ SỐ: 60.22.34**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Đăng Điệp

THÁI NGUYÊN, NĂM 2012

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi.

Các nội dung nêu trong luận văn là kết quả làm việc của tôi và chưa được công bố trong bất cứ một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2012

Tác giả luận văn

Lương Văn Thành

LỜI CẢM ƠN

Em xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo, cán bộ khoa Ngữ văn, Phòng quản lý và Đào tạo sau đại học trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên – Đại học Thái Nguyên đã dạy dỗ, tạo điều kiện cho em học tập.

Đặc biệt, em xin trân trọng cảm ơn PGS. TS Nguyễn Đăng Điệp, người trong suốt thời gian qua đã tận tình giúp đỡ và động viên để em hoàn thành luận văn này.

Lời cuối cùng, tôi xin cảm ơn những người thân trong gia đình đã hỗ trợ, động viên và cùng tôi vượt qua bao khó khăn trong quá trình vừa làm vừa học.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2012

Tác giả luận văn

Lương Văn Thành

MỤC LỤC

	Trang
Trang bìa phụ	
Lời cam đoan.....	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục.....	iii
MỞ ĐẦU	1
NỘI DUNG.....	7
Chương 1. QUAN NIỆM NGHỆ THUẬT CỦA ĐỖ BÍCH THÚY	7
1.1. Những chuyển đổi về tư duy nghệ thuật trong Văn học Việt Nam đương đại	7
1.2. Đề tài miền núi và sự xuất hiện của Đỗ Bích Thúy.....	11
1.2.1. Giai đoạn 1945 – 1975	11
1.2.2. Giai đoạn sau 1975.....	21
1.3. Quan niệm về văn chương của Đỗ Bích Thúy.	27
Chương 2. CỐT TRUYỆN VÀ NHÂN VẬT	31
2.1. Tổ chức cốt truyện	31
2.1.1. Quan niệm về cốt truyện	31
2.1.2. Các kiểu cốt truyện trong sáng tác của Đỗ Bích Thúy	44
2.2. Nhân vật.....	50
2.2.1. Khái niệm về nhân vật.....	50
2.2.2. Các kiểu nhân vật	54
2.2.3 Nghệ thuật xây dựng nhân vật.	65
Chương 3. TỔ CHỨC TRẦN THUẬT	69
3.1. Tổ chức điểm nhìn	69
3.2. Ngôn ngữ	71
3.3. Giọng điệu.....	78
PHẦN KẾT LUẬN.....	83
TÀI LIỆU THAM KHẢO	86

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Tự sự học là một ngành nghiên cứu còn non trẻ, định hình từ những năm 1960 – 1970 ở Pháp nhưng đã nhanh chóng trở thành một trong những lĩnh vực học thuật được quan tâm phổ biến ở nhiều nơi trên thế giới. Ở Việt Nam, các công trình về tự sự học đã xuất hiện, tuy nhiên công trình chuyên sâu và dày dặn vẫn còn hiếm.

1.2. Tự sự học vốn là một nhánh của thi pháp học hiện đại, hiểu theo nghĩa rộng nghiên cứu cấu trúc của văn bản tự sự và các vấn đề liên quan hay nói cách khác là nghiên cứu đặc điểm nghệ thuật trần thuật của văn bản tự sự. Vì thế, tiếp cận truyện ngắn trên từ phương diện tổ chức tự sự là hướng tiếp cận từ góc độ thi pháp.

1.3. Nhà văn Đỗ Bích Thúy tuy mới xuất hiện trên văn đàn, trên dưới 10 năm sáng tác, đã tạo được khá nhiều dư luận. Giọng văn ấn tượng và tài năng nghệ thuật của chị được khẳng định bằng nhiều giải thưởng quan trọng là ngay từ những sáng tác đầu tay.

Chùm truyện ngắn *Sau những mùa trăng, Đêm cá nôi, Ngải đắng ở trên núi* đoạt giải Nhất cuộc thi truyện ngắn Tạp chí Văn nghệ Quân đội 1998 – 2000. Tiểu thuyết *Bóng cây sồi* đoạt giải C trong cuộc thi sáng tác văn học tuổi trẻ 2003 – 2004 do nhà xuất bản Thanh niên và tuần báo Văn nghệ tổ chức. Truyện ngắn *Tiếng đàn môi sau bờ rào đá* được đạo diễn Ngô Quang Hải chuyển thể thành công tác phẩm điện ảnh *Chuyện của Pao* – Tác phẩm đoạt giải cánh diều vàng 2005 của Hội điện ảnh Việt Nam. Những thử nghiệm của chị gần đây trong lĩnh vực sân khấu cũng đã đạt được nhiều hứa hẹn và thành công. Tác phẩm của chị hấp dẫn người đọc, bởi Đỗ Bích Thúy có cách

kể chuyện chân thực, hóm hỉnh và cách miêu tả tài tình, cách thể hiện nhân vật một cách sống động và biết quan tâm tới những số phận, những niềm vui, nỗi buồn... của mọi người trong cuộc sống đời thường.

Chính vì vậy tiếp cận truyện ngắn từ phương diện tổ chức tự sự là một hướng tiếp cận khoa học sẽ giúp chúng ta thấy được những đặc sắc trong truyện ngắn của Đỗ Bích Thúy, đồng thời cũng góp phần khẳng định những đóng góp của chị đối với diện mạo nền văn học Việt Nam đương đại.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Đánh giá chung và những sáng tác của Đỗ Bích Thúy

Trước thực trạng phát triển văn học hiện nay, rất nhiều cây bút trước sức ép của nền kinh tế thị trường phải chạy theo những mảng đề tài nóng, những vấn đề thời thượng thì sự lặng lẽ chuyên tâm, tình yêu dành cho miền núi như nhà văn Đỗ Bích Thúy là vô cùng đáng quý. Đề tài chị khai thác là thiên nhiên, con người miền núi, với những vẻ đẹp hoang sơ huyền bí và con người với những phong tục, tập tục và hủ tục. Chị đã khá thành công với mảng đề tài này, mặc dù đề tài này trước đó Tô Hoài, Nguyên Ngọc, Ma Văn Kháng... họ đã rất thành công. Trong những sáng tác của Đỗ Bích Thúy với những tập truyện ngắn *Sau những mùa trăng*, *Những buổi chiều ngang qua cuộc đời*, *Tiếng đàn môi sau bờ rào đá* đã đạt giải cao trong các cuộc thi truyện ngắn gần đây của các báo và tạp chí Văn nghệ Quân đội, Sông Hương... đã ghi nhận tài năng của chị. Qua những cuộc thi vừa là dịp dành cho Đỗ Bích Thúy và các cây bút trẻ thử sức, thi thố tài năng, vừa là dịp cho chúng ta thấy bộ mặt nông thôn mới, đô thị mới, miền núi mới với bao nhiêu sự khác lạ, phức tạp bề bộn, trăn trở, bao điều mà văn học giai đoạn trước ít có điều kiện đề cập tới.

2.2. *Đánh giá về truyện ngắn của Đỗ Bích Thúy*

Trong quá trình quan sát “truyện ngắn hôm nay”, Bùi Việt Thắng nhận thấy: “văn học đương đại Việt Nam mang gương mặt nữ” [46]. Thực tế sáng tác và từ các cuộc thi trên Tuần báo, *Tạp chí Văn nghệ Quân đội* đã cho thấy điều đó. Sau một số nhà văn như Phạm Thị Minh Thư, Nguyễn Thị Thu Huệ, Trần Thanh Hà là Đỗ Bích Thúy liên tục giành giải thưởng cao quý nhất cuộc thi truyện ngắn trên *Tạp chí Văn nghệ Quân đội*. Nhà văn Chu Lai đánh giá cao về Đỗ Bích Thúy. Theo ông, thành công của Đỗ Bích Thúy là mang đến cho người đọc một “món ăn lạ”, khiến họ được sống trong một mảnh đất lạ mà “tất cả được miêu tả dịu nhẹ, chênh vênh, châm phá, không dài dòng, không đa ngôn”. Ông cũng cho rằng: “chất bình dị, xôn xao, chân thật không chỉ là tiêu chí trong các cuộc thi văn của *Tạp chí* mà còn là đặc trưng của nền văn học”[22]. Cũng chính yếu tố đó làm nên cái duyên và sức gọi của nhà văn trẻ Đỗ Bích Thúy. Chu Lai cũng chỉ ra những nhược điểm của tập truyện *Sau những mùa trăng* là sự thử nghiệm sang mảng đề tài khác còn vụng về, gượng gạo (*Sông còn chảy mãi, Phía sau kí ức*). Những tìm tòi trong cách thể hiện của Đỗ Bích Thúy (cảm hứng giọng điệu, cốt truyện...) được Chu Lai ghi nhận bước đầu.

Trong lời giới thiệu tập truyện ngắn *Những buổi chiều ngang qua cuộc đời*, Nguyễn Hòa khẳng định “trong vài năm trở lại đây, số các cây bút trẻ viết về đề tài dân tộc và miền núi không nhiều và Đỗ Bích Thúy là một người thành công trong số ít đó”.

Sự vững vàng của cây bút nữ gắn bó với mảnh đất Hà Giang một lần nữa đượ Lê Thành Nghị khẳng định qua lời giới thiệu tập truyện *Tiếng đàn môi sau bờ rào đá*: “Khát vọng về hạnh phúc, những tâm sự cháy bỏng về lẽ sống, ý thức về những ngày hiện tại ở một vùng đất độc đáo, đầy kỉ niệm đã

tạo ra trong ngòi bút của Đỗ Bích Thúy niềm xúc động chân thành, chảy dào dạt trên trang viết”. Với những gì Đỗ Bích Thúy đã, đang và sẽ viết, chúng ta có quyền nghĩ đến “một ngày chị sẽ trở thành một cây bút thực sự trưởng thành của văn xuôi Việt Nam hiện đại” [33].

Đọc *Tiếng đàn môi sau bờ rào đá*, Nguyễn Phương Liên nhận thấy “Tất cả những truyện ngắn chị đều viết về cuộc sống và con người nơi mảnh đất chôn nhau cắt rốn của mình. Nét độc đáo, vẻ đẹp đời sống tâm hồn, chiều sâu tâm linh của người dân tộc thiểu số được chị thể hiện đơn giản mà sâu sắc” [23]

Đi một chặng đường dài từ Hà Giang về Hà Nội, mấy năm đã qua, chị vẫn là một cô gái nông thôn chất phác với những cử chỉ chậm rãi, một “*con trăng trong rừng ngải đắng*”. Đoạt không ít giải thưởng văn xuôi, những tác phẩm của Đỗ Bích Thúy khiến người ta phải nao lòng bởi sự gắn bó bền bỉ, da diết với miền sơn cước”. [10]

Trong không khí đổi mới văn chương mạnh mẽ có thể thấy rằng lối viết của Đỗ Bích Thúy không mới, không hiện đại, không cách tân, chị viết trung thành với quan niệm của riêng mình bởi chị quan niệm: “nếu mới mà làm người đọc thất vọng thì thà làm cũ còn hơn”. Lối viết truyền thống và sự “chung thủy với cây hương, bếp lửa quê mình” chị tạo nên một không khí văn chương đích thực trên mỗi trang viết. Với chị, điều quan trọng nhất ở mỗi nhà văn chính là ở chỗ “anh ta luôn sống hết mình, viết hết mình và viết những gì mình có, mình đau đớn vì nó, không vay mượn, cố gắng” [58]. Ngoài thể loại truyện ngắn, hình ảnh Đỗ Bích Thúy còn đa dạng hơn trong đôi mắt độc giả khi chị mạnh dạn thử sức và khá thành công ở lĩnh vực khác như kí, tiểu thuyết, kịch bản sân khấu, kịch bản phim. Các bài viết của Nguyễn Thị Thu Hiền, Bình Nguyên Trang, Nguyễn Hoàng Linh Giang, Phong Điệp... đã ghi nhận những nỗ lực tìm tòi của Đỗ Bích Thúy ở hướng đi mới này.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu: Nói đến tổ chức tự sự là nói đến việc tìm hiểu tác phẩm trên nhiều phương diện, khía cạnh khác nhau trong luận văn này chỉ xin đề cập đến những khía cạnh nổi bật như: *Quan niệm nghệ thuật của tác giả, cốt truyện và nhân vật, tổ chức trần thuật.*

Phạm vi nghiên cứu: Luận văn tập chung khảo sát một số tập truyện ngắn sau:

1. *Sau những mùa trăng* – Đỗ Bích Thúy(2001), Nxb Quân đội Nhân dân.

2. *Những buổi chiều ngang qua cuộc đời* – Đỗ Bích Thúy(2002), Nxb Thanh niên.

3. *Tiếng đàn môi sau bờ rào đá* – Đỗ Bích Thúy(2005), Nxb Công an Nhân dân.

Để có cái nhìn toàn diện, phong phú, luận văn sẽ khảo sát theo những sáng tác của các nhà văn Nguyễn Ngọc Tư, Võ Thị Hảo, Nguyễn Thị Thu Huệ ..., để chọn ra đặc sắc của Đỗ Bích Thúy trong nghệ thuật tổ chức tự sự.

4. Phương pháp nghiên cứu

Quá trình thực hiện đề tài, chúng tôi vận dụng các phương pháp chủ yếu sau:

4.1. Phương pháp tổ chức hệ thống

4.2. Phương pháp phân tích tổng hợp

4.3. Phương pháp khảo sát thống kê

4.4. Phương pháp so sánh

5. Đóng góp của luận văn

5.1. Về mặt lí luận

Vận dụng lý thuyết tự sự học và nghiên cứu một tác giả cụ thể để khẳng định trên sự ứng dụng của tự sự học trong nghiên cứu văn học.